

Ìṣọwólò Ètè Ifèdèyàwòrán Nínú Ìpolówó Ojà Lórí Rédíò

Ìyábòdé Baliquis Alága

Department of Linguistics and African Languages

University of Ìbàdàn, Nigeria.

alagaiyabodebaliquis@gmail.com

Àsamò

Ìpolówó ojà jẹ òkan pàtàkì lára ohun èlò àdámọ ojà títa àti rírà nílẹ̀ Yorùbá àti lánwùjọ gbogbogbo. Ìpolówó ojà bèrè nípaṣe kí oṣo èniyàn máa ta tabí se irúfẹ ohun tó jọra wọn. Èyí ló mú kí a máa wá ètè lání polówó. Òkan lára ètè ipolówó ni èdè ipolówó jẹ. Oṣo àwọn onímọ ní ẹka imọ èdè Yorùbá, àti ọ̀nà ibánisọ̀rọ̀ àti isàmúlò èdè tí se isẹ iwádií lórí èdè Yorùbá, ipolówó-ojà, ọ̀nà àti àwọn ètè ipolówó kan. Síbẹ̀, iwónba pére ní isẹ tó wà lórí ipolówó orí rediò àti èdè. A tún ṣàkíyèsì pé kò sì isẹ lórí àmúyẹ ifójú-ihun-à-so-pò-mọ-ìṣẹ̀lẹ̀-àwùjọ-wo isọwólò ètè ifèdèyàwòrán nínú ipolówó ojà lórí rediò. Èróngbà wa ní lání se àgbéyèwò ipolówó ojà lórí rediò pèlú ètè àti se àfihàn bí àwọn apolówó se máa n sọwólò ifèdèyàwòrán nínú àwọn ipolówó orí rediò.

A se àṣàyàn ipolówó ojà méjọ lórí àwọn rediò tí ó ṣàbà máa n se àmúlò èdè Yorùbá fún àgbékalẹ̀ ètè wọn nílúú Ìbàdàn nípinlẹ̀ Ọ̀yọ́. A mọ-òn-mọ yan àwọn ipolówó yíi nítorí àwọn ní wọn ní àmúlù-màlá èdè tó mọ níba. A tún fi oṣo wá àwọn èniyàn méji tó wà ní ẹka ipolówó ojà lórí rediò lenu wò lání se iwádií nípa idásilẹ̀ ilé-isẹ̀ rediò, ipolówó ojà lórí rediò àti bí a se n se àgbékalẹ̀ àti igbéjade ipolówó ojà lórí rediò. Léyìn tí a kó àwọn ipolówó yíi jọ tí a sì se àkọsilẹ̀ wọn, a se àmúlò tíọ̀rì ifojú-ihun-à-so-pò-mọ-ìṣẹ̀lẹ̀-àwùjọ-wo lání se àwàjinlẹ̀ itupalẹ̀ wa. Tíọ̀rì yíi wà fún síse àfihàn bí a se n hun isẹ̀lẹ̀ àwùjọ mọ inu isẹ̀ alawòmọ-lítirésọ.

Iwádií wa fi han pé; lákòkọ́, ètè ifèdèyàwòrán ní o pò jù nínú ihun ipolówó orí rediò, èyí tí ó hánde nínú bí wọn se hun èdè àwọn ipolówó ojà náá. Èkejì ní pé àwọn ọ̀nà isọwólòèdè kan wà tí apolówó ṣàbà máa n lò lání fi yàwòrán inu nínú ipolówó ojà lórí rediò, lára wọn ni òwe, àkànlò-èdè, ifirógbóyeyo, àsorégéé, oṣo, àti àfiwé. Ní àkòtán, ifèdèyàwòrán tí a bá padé nínú àwọn ihun ipolówó yíi jẹ àwọn irírí wa ní àwùjọ lójoojúmọ. Ní ikádií, isẹ̀ yíi fidí rẹ̀ múlẹ̀

pé kò sí bí a ti lè lo ètè ipolówó ojà tó láì jẹ pé èdè tí a òò lò gbòdò jẹ àmó-ón-mò ẹ̀ ẹ̀ àtòjò ihun rẹ̀. Nítorí nàà, a gba àwọn apolówó ojà níyànjú láti máa ẹ̀ ẹ̀ àmúlò èdè tó ẹ̀fihàn ètè ifèdèyàwòrán.

Ìfáàrà

Ìpolówó ojà jẹ ọ̀kan pàtàkì lára isẹ̀ àdámọ̀ ojà rírá àti títa láwùjọ Yorùbá. Kò sí ohun tí a n tà láwùjọ Yorùbá tí kí í ní ọ̀nà tí à n gba láti pe àkíyèsí àwọn èrò sí i. Ọ̀nà ipàkíyèsí àwọn èrò sí ohun tí à n ẹ̀ ẹ̀ yíi ni à n pè ní ipolówó. Láti igbà tí aláyé sì ti dáyé ni Yorùbá ti máa n ẹ̀ ẹ̀ ipolówó ojà wọn.

Ohun tí ó fa èyí ni pé nígbà miíràn ọ̀pọ̀ èniyàn máa ta ohun kan nàà. Ìdí niyí tí olùtajà ẹ̀ ẹ̀ máa n lo oríṣíríṣí ètè láti gbé ipolówó kalẹ̀. Ọ̀nà ipolówó ojà a si máa yàtò nípa onírúurú ètè tí olùtajà dá sí èdè ipolówó láti mú un wuyi tàbí rẹ̀wà ju ti àwọn ará yòókù lo.

Àwọn onímọ̀ kan bí Abímbólá (1981) ti ẹ̀ ẹ̀ àyèwò ipolówó ojà Yorùbá láyé àtíjọ gégé bí isẹ̀ iwádíí. Bẹ̀ẹ̀ ni àwọn miíràn ti wo ipolówó ojà lóri èrọ amóhùnmáwòrán, iwé àlẹ̀móde, iwé iròyin àti iwé àtigbàdégba. Àwọn onímọ̀ kan bí i Arens (1999), Ọ̀ṣunbíyi (1999) àti Molokwu (2000) ti ẹ̀ ẹ̀ lóri ilàna ipolówó ojà. Sùgbón a kò tí i rí isẹ̀ àkànṣe lóri fifi tíòrì àmúyẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ itùpalẹ̀ tó lóòrìn lóri èdè ipolówó ojà lóri rẹ̀díò. Bákan nàà ni a kò tí rí isẹ̀ lóri àmúyẹ̀ ifojú-ihun-mó-işẹ̀lẹ̀ àwùjọ wo işowólòèdè nínú ipolówó ojà lóri rẹ̀díò pàápàá ètè ifòròyàwòrán. Aláfo yíi ni a fẹ̀ fi isẹ̀ yíi dí.

Àfojúsùn isẹ̀ yíi ni ẹ̀ ẹ̀ àgbéyèwò işewékú èdè nínú ipolówó ojà lóri rẹ̀díò. Bákan nàà ni a òò ẹ̀ ẹ̀ idámọ̀ èyà lítirésò tí wón fi ẹ̀ ẹ̀ àgbékalẹ̀ àwọn ipolówó nàà. Ifèdèyàwòrán tó jẹ ọ̀kan pàtàkì lára àyọ̀rì sí àwọn işowólò-èdè kan ni afojúsun wa bákan nàà láti ẹ̀ ẹ̀ àwàrí àwọn ọ̀nà işowólòèdè tí ó n mú ifèdèyàwòrán jáde.

Ìlànà İşewádíí

Nínú isẹ̀ yíi, a ẹ̀ ẹ̀ àgbéyèwò ipolówó ojà lédè Yorùbá méjọ èyí tí a gba tí a si tún gbó lóri ilé-işẹ̀ rẹ̀díò méjì tí wón şàbà máa n lo èdè Yorùbá fún ọ̀pọ̀ ètò wón nilùú Ìbàdàn, ipínlẹ̀ Ọ̀yọ̀. Àwọn ilé-işẹ̀ rẹ̀díò nàà ni ilé-işẹ̀ rẹ̀díò Amúlùúdùn àti ilé-işẹ̀ Rẹ̀díò Nàìjíríà. A fi ọ̀rò wá àwọn ọ̀ṣişẹ̀ méjì tí ó wà ní ẹ̀ka apolówó ojà àwọn ilé-işẹ̀ rẹ̀díò yíi lenú wò. Àti ọ̀ṣişẹ̀ apolówó kan tí ó dá ní ilé-işẹ̀ ipolówó ojà tirẹ̀, láti şewádíí nípa bí a ẹ̀ ẹ̀ n ẹ̀ ẹ̀ ipolówó ojà àti bí a ẹ̀ ẹ̀ n gbé e jáde. Lẹ̀yin gbígba dètà yíi ni a şàmúlò tíòrì ifojú-ihun-mó-işẹ̀lẹ̀-àwùjọ ẹ̀ ẹ̀ itùpalẹ̀ àwọn ipolówó ojà tí a gba yíi. Àwọn ipolówó ojà tí a yàn ni Balinga Rentals, Vital 2000SD, Alùpùpù Ajoe Elegant, Abánişẹ̀ Lolúwa, Debo Oceanised Table Water, Abbey Lincon, Bentos Paracetamol, Gbòngàn Sablak. A yan àwọn ipolówó méjọ yíi láàrin ogunlógò ipolówó ojà nítorí pé, èdè ipolówó wón kún. Àwọn ojà yíi sì tún jẹ ara àwọn ipolówó tí ó wọ̀pọ̀ jùlò

ní àkókò tí à ñ ṣe àkójopò dètà iṣẹ̀ yíi. Párí parí rẹ̀, ilò èdè gègèsi mọ̀ níba nínú àwọn ipolówó méjèjèjo.

Ìṣẹ̀ Àwọn Onímò Ìṣáájú Lóri Ìpolówó ojà, Ìṣọwólò-èdè, ifèdèyàwòrán, àti Ilé-iṣẹ̀ rédiò. Ìpolówó ojà

Ó yẹ́ kí á yànnàná èdè iperí yíi ‘ìpolówó ojà’ gégé bí a ṣe lò ó nínú iṣẹ̀ yíi ní ibámu pèlú aláyé tí àwọn abená imò tí a fòròwálẹ̀nu wò ti so¹. Ìkèdè gan-an ni olúborí àwọn ohun tí à ñ gbé jáde lóri agbòhùnsáfẹ́fẹ́ tàbí inú àwọn iwé títa, tó yàtò sí iròyin tàbí ètò àkànṣe. Lábẹ̀ ikèdè yíi, ni a ti ní ikèdè ifilò àti ikèdè ipolówó ojà.

Ìkèdè ifilò, ni irúfẹ̀ ikèdè tí ó jẹ́ wí pé a fi ñ pe àkiyèsí àwùjọ sí ohun kan láini èrè kankan nínú. Ọ̀nà méjì ni èyí lè gbà wáyé, a lè sanwó fún ilé iṣẹ̀ rédiò láti bá ni ṣe ikèdè ifilò yíi. Bí àpẹ̀rẹ̀; nígbà tí àjàkálẹ̀ ààrùn kòrónà ọ̀dún 2019 bèrẹ̀, àwọn ilé iṣẹ̀ kan ṣe àgbékalẹ̀ ikèdè ifilò nípa àjàkálẹ̀ àrùn kòrónà, láti dá àwùjọ lẹ̀kọ̀ọ̀ nípa bí èniyàn ti lè kó àrùn yíi, àwọn èwu tó wà nínú kíkó àrùn yíi àti ọ̀nà láti dènà rẹ̀. Àwọn tí ó ṣe irú ikèdè bá yíi kò ṣe é láti lè fi ta ojà tàbí pa owó wólé, síbẹ̀ àwọn ilé-iṣẹ̀ yíi sanwó láti gbé ikèdè yíi jáde fún ànfàní àwọn ará ilú. Irúfẹ̀ ikèdè ifilò kejì ni ‘ikèdè ifilò àisanwó-fún’. Irúfẹ̀ ikèdè ifilò yíi jẹ́ èyí tí àwọn ilé iṣẹ̀ igbòhùnsáfẹ́fẹ́ gan-an máa ñ gbéjádé fúnra wọn láti la àwùjọ lóyẹ̀ nípa ohun kan tàbí láti kèdè ohun tí wọn rí fún àwùjọ. Wọn kí í gbá owó fún irú ikèdè bá yíi.

Ìkèdè ipolówó ni irúfẹ̀ ikèdè èyí tí a gbékalẹ̀ yálá lóri èrọ igbòhùnsáfẹ́fẹ́, iwé iròyin, iwé àtigbàdégbà tàbí iwé àlẹ̀móde pèlú èròngbà àti pawó wólé fún ilé iṣẹ̀ tí ó ṣe àgbékalẹ̀ àti àgbéjádé rẹ̀. Ìkèdè ipolówó jẹ́ ọ̀nà láti fi pe àkiyèsí àwọn èniyàn sí ohun tí à ñ ṣe tàbí tà. A tún máa ñ lo ikèdè ipolówó láti ṣe ipolongo ojà kan nígbà tí a bá fẹ́ kí ó figagbága pèlú àwọn ojà bí irú rẹ̀. Àwọn abená-imò fi yé wa pé, ní ọ̀pọ̀ igbà irúfẹ̀ ohun kan tí ilé-iṣẹ̀ ọ̀tọ̀tọ̀ ñ ṣe lè pé méjì tàbí méta lójá. Kí àwọn arajá le ba à yan irúfẹ̀ ojà kan sí àwọn irú rẹ̀ miiran, olójá lè ṣe àmúlò ikèdè ipolówó láti gbé ojà rẹ̀ lárugẹ̀. Nítorí nàá, kò sí ikèdè ipolówó ọ̀fẹ́. Olójá tí ó fẹ́ kí ilé-iṣẹ̀ rédiò bá ọ̀un ṣe ipolówó ojà rẹ̀ gbọ̀dọ̀ san owó fún apolówó, kí ó sì tún sanwó fún ilé iṣẹ̀ igbòhùnsáfẹ́fẹ́ tí ó bá fẹ́ kí ó gbé ipolówó nàá jáde. Ìwádii tún fi hàn pé àmúlò èdè nínú ikèdè ifilò àti ipolówó máa ñ yàtò síra. Ìkèdè ifilò lè ṣàmúlò èdè ojoojúmọ̀ nikan, nígbà miiran a sì lè ṣàmúlò èdè ewi nítorí ohun tó ṣe kókó ni ikilò tí wọn fẹ́ fi tó aráyé létí. Sùgbọ̀n ní ti ikèdè ipolówó, èdè ewi ni ó máa ñ mú lò ní gboṣbo

1 Ìwádii pèlú Ọ̀gbèni Baṣírù Gíwá (apolówó oja tí ilé-iṣẹ̀ Rédiò Amúlúúdùn, Mọ̀niyà, Ìbàdàn) àti Ọ̀gbèni Túnjì Abóriṣádé (olùdarí ilé-iṣẹ̀ ipolówó 1309 Media, Baṣọ̀run, Ìbàdàn).

ìgbà. Èdè ewi gan-an ni èròjà tó wà láàrin gùngùn igbékalè rẹ. Ìdí ni pé ìṣẹ́ tí wọn fẹ́ rán èdè ní ó ṣe kókó, èdè yìí ni wọn á sí ló láti fa òsùnsùn afọ́ mọ́ra.

Ìpolówó nàà tún pín sí ọ̀nà méjì; ipolówó ajemọ́jà àti ipolówó àlájẹmọ́jà. Ìpolówó ajemọ́jà, ni àwọn ikédè ipolówó tí abánipolówó n pólówó fún àwọn ọ̀lọ́jà tàbí àwọn tó n ṣe ohun èlò kan tàbí òmíràn. Àpẹ̀rẹ̀ àwọn ohun tí ipolówó ajemọ́jà lè dá lé lóri ni ohun èlò ilé, ò̀ògùn fún ilera, ohun tó jẹ́ mọ́ igbáyégbádùn, ohun èlò ara, òunje àti beẹ́ beẹ́ lọ. Nínú irufẹ́ ipolówó yìí rírà àti títà, òun ipàsípàrò owó àti ohun kan gbọ̀dọ́ wáyé láàrin ọ̀lọ́jà àti arajà, èyí nia ṣe n pé é ní ipolówó ajemọ́jà. Nígbà tí ipolówó àlájẹmọ́jà, jẹ́ irufẹ́ ipolówó èyí tó jẹ́ wí pé kí í sí rírà àti títà níbẹ̀, sùgbón ó wà fún iyípadà tàbí inifẹ́ sí ohun kan yàtò sí ohun míràn, ni a fi ṣe irú ipolówó beẹ́. Àpẹ̀rẹ̀ irufẹ́ ipolówó beẹ́ ni ipolóngo àwọn ẹgbé òṣelú, ilé ijòsin tàbí ẹgbé kan àti beẹ́ beẹ́ lọ.

Ìṣowólò-èdè àti Ìfèdèyàwòrán

Àwọn onímọ́ èdà èdè àti lítírésò fún ìṣowólò-èdè ní oríkí ní ibámu pèlú ẹ̀ka imò ẹ̀kọ́ wọn. Leech (1969) kí ìṣowólò-èdè gégé bí ọ̀nà tí à n gbà fi ojú ẹ̀kọ́ imò èdà èdè wo lítírésò pàápàá láti ṣe àgbéyèwò bí a ṣe n lo èdè láti ṣe àfihàn ìṣẹ́ ọ̀nà ajemọ́ lítírésò. Ní ibámu pèlú itumọ́ tí Leech fún ìṣowólò-èdè yìí, Khader (2011) nàà gbà wí pé ohun tí a pé ní ìṣowólò-èdè jẹ́ ìṣẹ́ lámèétó tó gbòdò lóri ìṣẹ́ ọ̀nà ajemọ́ lítírésò pèlú èròngbà láti ṣe àfàyo ipa tí èdè kó nínú irú itumọ́ tí ìṣẹ́ nàà mú jáde. Ohun tí Leech àti Khader n sọ ni pé àjòsepò tó múná gbọ̀dọ́ wà láàrin èdè àti lítírésò kí ohun tí à n pé ní ìṣowólò-èdè tó lè wáyé. Èrò àwọn méjèjì yìí wà ní ibámu pèlú ohun tí Widdowson (1992) ti ṣe àjòpò rẹ̀ tẹ̀lẹ̀ nígbà tí ó gbìyànjú láti ṣàlàyé àwọn ẹyọ ọ̀rọ́ méjì tí a mú pò dí ìṣowólò èdè ní gèṣi 'stylistics'. Widdowson jẹ́ kí ó di mímọ́ pé ìṣowólò-èdè jẹ́ ìṣẹ́ lámèétó nínú èdà èdè àti lítírésò. *Style* tó wà nínú 'stylistics' ni widdowson ní ó ṣe àfihàn 'ọ̀nà tí à n gbà ṣe ohun kan' nígbà tí '-listics' ni ó rí gégé bí i àfihàn èdà èdè tí a mọ́ sí *Linguistics*. Tí a bá wo àlàyé Widdowson yìí a oò ri pé ohun tí ó ti ó sọ gégé bí ipilẹ́ ìṣowólò-èdè nàà ni Leech àti Khader yá wọ́ inú inú ìṣẹ́ ọ̀nà aláwòmọ́ lítírésò. Èyí ni pé ọ̀nà tí à n lo èdè nínú ìṣẹ́ ọ̀nà aláwòmọ́ lítírésò bí i ipolówó ojà ni ìṣowólò-èdè.

Ìṣowólò-èdè ní ṣe pèlú àrà tí a mọ́-ón mọ́ fi èdè dá, èyí tí ó fi iyàtò sí èdè sákálá. Bákan nàà, ni wọn fi múlẹ́ wí pé ìṣowólò-èdè jẹ́ imò tuntun tí ó jẹ́ jáde láti ara imò èdà èdè àti ìṣẹ́ lámèétó lítírésò. Ọ̀látẹ́jú (2016) pín ọ̀nà ìṣowólò-èdè sí ìṣòrí mètá. Àwọn ìṣòrí yìí ni wọn gbà pé apèdè ti n mú tàbí ṣedá àwọn èdè rẹ̀. Àwọn ìṣòrí yìí ni; èròjà alohùn, ọ̀nà èdè tààrà àti ọ̀nà èdè girámá. Èròjà alohùn gégé bí wọn ṣe kí i ni àwọn èròjà tí a má a n ló láti mú ẹwà bá èdè Yorùbá sùgbón tí kí i ṣe àtọ̀wọ́dá apèdè tàbí onkòwé nàà, ó jẹ́ èyí tí ó ti wà nínú èdè Yorùbá láti igbà iwáṣẹ̀. Ànfàní wà fún aṣàmúlò èdè láti ló ó bí ó bá ṣe fẹ́ lál sí ẹnì tí yóò dá a lẹ̀kun. Àpẹ̀rẹ̀ èròjà alohùn yìí ni gboṣbo

lítírésò alohùn Yorùbá bí òwe, àkanlò èdè, orin oríki, ọfò àti bèè bèè lọ. Onà èdè tààrà ni àwọn èdè tí àwọn onímò pé ní atinúdà apèdè kan èyí tí ó sẹdà rẹ nípa ironú jinlẹ láti bu ẹwà kún ohun tí ó n sọrò lé lóri. Lára àpẹẹrẹ onà èdè tààrà ni àfiwé, àwítúnwí, ifohunpèniyàn, ifèniyànpoahun, ibádógba gbólólhùn, àsorégèè, ifòròdàrá, ifirògbóyeyo, ifirómòrisí àti bèè bèè lọ. Onà èdè gírámà ni àwọn onímò èdà èdè rí gégé bí sise àmúlò àwọn ipèdè kan èyí tí ó rú òfin gírámà èdè sùgbón tí àwọn akéwí máa n sàmúlò rẹ nínú isẹ aláwòmò lítírésò láti mú ẹwà èdè àti iséwékú jade. Àpẹẹrẹ àwọn onà èdè gírámà yíi ni, ọrò ikàsi, yíyá ọrò láti inú èdè miiran (ọrò àyáló), ẹka èdè, ọrò onipón-ón-na, iyapa èdè tàbí itumò.

Ifèdèyàwòrán jẹ àkójopò ọrò méji; èdè àti àwòrán inú. Èyí tí ó tùmò sí lílo èdè láti fi ya àwòrán inú sí ọkàn olùgbò. Àwòrán inú ni àwọn àwòrán tí irírí ifojúrí, èyí t í a rò lókàn tàbí tí ó selẹ síni yà sí ojú inú ẹni (Ọpẹfèyítimí, 2011:112). Ifèdèyàwòrán inú jẹ ọkàn lára àyọrisí ilò èdè lítírésò. Ó yẹ kí a kókó sàlàyé wí pé ifèdèyàwòrán kì í sẹ ọkàn lára onà isọwólòèdè Yorùbá rára. Sùgbón ó jẹ ọkàn lára àfihàn ipa tí èdè isẹ onà aláwòmò lítírésò máa n mú jade (Ọpẹfèyítimí:2011). Àwọn onímò kan kì ifèdèyàwòrán gégé bí ọnà isàfihàn èdè nípa irírí àwọn ẹyà ara tí ó n fi imòsilára hàn láti ya àwòrán sí inú ẹni. Orísi ọnà márùn-ún ni Diyanni (2007:778) gbà pé a máa n gbà fi àwòrán inú hàn. Ifèdèyàwòrán inú lè jẹmó ojú/íríran, ajẹmó-etí/igbórán, ajẹmó-itówò, ajẹmó-ifowókàn, àti ajẹmóòòrùn. Sùgbón ní èrò ti Preminger àti àwọn akegbé rẹ nínú Ọpẹfèyítimí (2011:112), onà méje ni wọn gbà pé a lè gbà fi àwòrán inú hàn, èyí ni ajẹmójú, ajẹmítí, ajẹmótòdówò, ajẹmó-ifowókàn, ajẹmó-igbòòrùn, ajẹmó-èyà-ara, àti ajẹmó-iwà-isan-ara. Iye tó wù kó jẹ, ẹnu àwọn onímò méjèjì kò lóri pé àwòrán inú ajẹmójú tàbí íríran gan-an ni ó sàbà máa n jeyọ jù lọ nínú atúpale lítírésò. Ọpẹfèyítimí tèsíwájú láti sàlàyé sí i pé nínú lítírésò Yorùbá àwọn isọwólòèdè kan wà tí ó máa n sàfihàn àwọn àwòrán inú yíi. Èyí ni àwọn isòrí isọwólòèdè tó jẹ pé àyọrisí ipa wọn nínú isẹ onà aláwòmò lítírésò ni láti wa kókó ohun tí aṣàfò n sọ jinlẹ lókàn ẹni.

Àpẹẹrẹ wọn ni àfiwé ẹlẹlọ, àfiwé tààrà, àfidípò, itàn-olówe, ifaàbò-rópò-odidi àti ifohunpèniyàn. Nínú isẹ Olúṣayọ àti Kóládé (2011:3), wọn pe àwọn isọwólò-èdè yíi ní “àkanlò èdè Ayàwòrán”. Àpẹẹrẹ àwọn àkanlò èdè ayàwòrán tí Olúṣayọ àti Kóládé (2011) mẹnubà kò yàtò sí isòrí ọnà èdè tààrà àti èròjà alohùn tí Olátéjù ti mẹnubà lókè tẹlẹ. Àwòrán inú sẹ patàki nítorí wí pé láti ipasẹ àwọn ẹyà ara imòsilára yíi ni a fi n sẹ idájó bí àwùjọ àti àgbàyé lápapọ sẹ rí. Tí a bá ti tọ ohun kan wò lẹkkan rí, nípa imòsilára ajẹmó itówò la óó fi máa sẹ àgèyèwò rẹ pèlú àwọn miiran nípa àwòrán tí a ti mú sí inú wa. Èrò wa ní pé àwọn isọwólòèdè ifèdèyàwòrán yíi ni ètè tí apolówó máa n lò láti hun èdè ipolówó rẹ, kí ó lè baà mú àwọn olùgbò lókàn bí ó tilẹ jẹ pé wọn ò rí ohun tí wọn fẹ rà, sùgbón wọn lè sàmúlò àwòrán inú wọn láti mọ bí ó ti rí.

Ilé Iṣẹ̀ Rédíò àti Ìpolówó Ojà Lórí Rédíò

Ilé iṣẹ̀ redíò ni ònà ìgbòhùnsáfẹ́fẹ́ tó kókó bèrè nilẹ̀ Nàìjíríà. Àwọn Òyìnbó Amúnisin ni ó kókó dá ilé iṣẹ̀ redíò àkókó silẹ̀ pèlù èròngbà láti máa lò ó fún ìbá àwọn orilẹ̀dè tí wọn mú sìn sòrò². Abẹ̀nà ìmọ̀³ wa tún jẹ́ kó di mímọ̀ pé láti ìbèrè pèpè tí ilé iṣẹ̀ Rédíò Nàìjíríà ti bèrè nàà ni ìpolówó ojà ti bèrè, ṣùgbón ohun tí wọn sáábà máa n polówó nígbà nàà jùlò ni ilé iṣẹ̀ redíò nàà. Oṣẹ̀ ni wọn máa n ṣe gbogbo ikéde àti ìpolówó ojà nígbà nàà nítorí ìjọba àpapọ̀ ni ó ni-ín. Àwọn ètò tí wọn máa n ṣe nígbà nàà, kò ju ìpolówó egbè òṣelù lọ àti àwọn ètò adánìlẹ̀kọ̀ọ̀ bí i iwé kíkà, iròyìn síso àti iwáásù síṣe. Bí èniyàn bá fẹ́ ṣe iwáásù nígbà nàà wọn kò ní gba owó lówó rẹ̀. Ìdí ti èyí fi rí bẹ̀ẹ̀ nígbà nàà ni pé àwọn ilé iṣẹ̀ redíò n ṣe akítíyan láti rí pé èdè Yorùbá dàgbà sí i. Bákan nàà ni wọn ni wọn sì tún ṣe ìgbéláruge àṣà Yorùbá. Ìwádíí fi hàn pé ní àṣìkò ìṣẹ̀jọba ológun General Babangida ni ìpolówó ojà lórí redíò yíí di èyí tí wọn n san owó fún. Ìdí ni wí pé ìjọba yíí rí i pé ètò ìgbòhùnsáfẹ́fẹ́ lè jẹ́ ònà ìpowó wọ̀lẹ̀ sí àpò ìjọba àpapọ̀ níwọn ìgbà tí ó jẹ́ wí pé abẹ̀ ìjọba àpapọ̀ ni àwọn ilé iṣẹ̀ ìgbòhùnsáfẹ́fẹ́ wà. Bí sísan owó fún ìpolówó ṣe gbòde kan niyí, tí ó fi di pé àwọn onṭajà tí ó bá fẹ́ kí ilé iṣẹ̀ redíò Nàìjíríà bá wọn kéde ojà wọn fàráyẹ̀ yóò san owó kí èyí tó lè jẹ́ bẹ̀ẹ̀. Lẹ́yin tí àwọn èniyàn rí bí eléyíí ṣe kẹ̀ṣejarí dárádára, àwọn ilé iṣẹ̀ nílá nílá bèrè sí ní gbé oja wọn lọ sí àwọn ilé iṣẹ̀ redíò fún ìgbéláruge ohun tí wọn n ṣe tàbí ohun tí wọn n tà⁴.

Ìgbènde àti Ìdàgbàsókè tó dé bá Ìpolówó Ojà Yorùbá Lóde-òní

Ìpolówó ojà kíí ṣe ara ohun tuntún tí àwọn òyìnbó mú wọ̀ àwùjọ wa rára. Bí èyà Yorùbá tí jẹ́ àwùjọ àṣàgbẹ̀ bẹ̀ẹ̀ nàà ni wọn jẹ́ àwùjọ aṣòwò. Yàtò sí pé wọn yóò jẹ́ nínú èrè oko wọn, wọn máa n ta ọ̀pọ̀ èrè oko wọn fún àwọn ará yóòkù tí kò ní ohun tí wọn ni. Àtita àtájèrè ni ó bí ìpolówó ojà ní ìbèrè pèpè. Bí àpẹ̀rẹ̀ àwọn Yorùbá máa n polówó ewébẹ̀, ounjẹ̀, àti àwọn ohun èlò ilé bí ilá, èkọ̀ gbígbóná àti isáná:

Ilá

Òréré ilá o

Ọ̀bẹ̀ aayò

Èni tí ò l'óbẹ̀, ó pè mí lón'lá

Ilá mi, à jẹ́ ríre

2 Ọ̀gẹ̀ni Músíbàù Yusuff ti ilé-iṣẹ̀ Rédíò Nàìjíríà Dùgbẹ̀, Ìbàdàn àti Ọ̀gbẹ̀ni Bášírú Gíwá ti ilé-iṣẹ̀ redíò Amúlúúdùn, Mòníyà, Ìbàdàn ni ó ṣàlàyé èyí fún wa.

3 Ọ̀gbẹ̀ni Músíbàù Yusuff.

4 Ọ̀gbẹ̀ni Músíbàù Yusuff tí n ṣe ọ̀gá ní èka ipawó wọ̀lẹ̀ àti ìpolówó ojà ní ilé iṣẹ̀ redíò Nàìjíríà, Dùgbẹ̀, Ìbàdàn ni ó ṣàlàyé àwọn ọ̀rọ̀ yíí fún wa nígbà ifòròwánilẹ̀nu wò pèlù wọn.

À jẹ̀ digbò l'Okò gbì
 À jẹ̀ b'Okò dọwẹ̀kẹ̀ lóri ẹnì lálẹ̀.

Èkọ Gbígbóná

Ó n hó, he-e-e!
 Mo yí i tán o!
 E má a wá o!
 E mú'gbá wá, ẹ má m'ówó.
 Asìrèrè èyàn ní n bẹ n'ídí ẹ.

Ìṣáná

Oníléléèná rée lálodé
 E ẹ bá n ra tínrín ojúgun
 E ẹ bá n rà gbòngbò ẹsẹ
 E bá n ra mókùnlẹ kálé
 Okọ bá n sáná, àlè bá n yẹẹwò.
 Mèwáá ọ̀níní isá, fẹ̀rẹ̀ ní í jò.

Àwọn nnkan wònyí àti púpọ̀ miiran ni Yorùbá ti n polówó kí rediò àti àwọn igbòhùnsáfẹ́fẹ́ miiran tó dé. Sùgbón a ò lè è kó ipa pàtàkì tí àwọn òyinbo mú bá ipolówó ojà lówùjọ Yorùbá dànù. Nítorí nígbà tí Òyinbó dé pèlú orìṣirìṣii ọ̀nà igbòhùnsáfẹ́fẹ́, ó rorùn láti polówó ojà fún ọ̀pọ̀ èniyàn lẹ́ẹkan náà ní áárin isẹ́jú ááyá. Èyí ló dín wàhálá kí á máà lọ láti ilètò kan sí ikeji kù, ó tún mu àṣìgbọ̀ tàbí àfikún ọ̀rò kúrò. Ó tún ran ni lówó láti gbọ̀ ipolówó kan náà láimoye igbà, ní ọ̀nà kan náà, fún àgbóyè. Èyí sì tún wà fún iránnilétí, nítorí pé ànhànì àtúnso wà nínú ipolówó orí igbòhùnsáfẹ́fẹ́. Ohun miiran tí a tún ṣàkíyèsì ní pé ipolówó ojà lódé ọ̀nì tún ti di ọ̀nà ifikún isẹ̀ ọ̀òjọ̀ lówùjọ̀ Yorùbá. Tẹ̀lẹ̀ wọn kí kọ̀ ipolówó ojà bí i isẹ̀ ọ̀òjọ̀ lówùjọ̀ Yorùbá sùgbón lódé ọ̀nì àwọn ilé isẹ̀ ipolówó ojà⁵ ti wa, tí ó jẹ̀ wí pé wọn n gba onírúúrú àwọn èniyàn tí wọn kòṣẹ̀mọ̀ṣẹ̀, kàwé gboyè nípa ọ̀nà àti ètè ipolówó ojà⁶. Ní ayé àtíjọ̀ kò sí ilé isẹ̀ ipolówó ojà sùgbón ní ọ̀dè ọ̀nì àimoye ilé isẹ̀ ipolówó ojà ní àwọn èniyàn tí dá

5 Ilé isẹ̀ ipolówó ojà yíi ni ilé isẹ̀ tí ó n ṣe iranlówó fún àwọn olójà láti polówó ojà wọn fún àwọn èniyàn àwùjọ̀. Ilé isẹ̀ yíi dúró gégé bí i alátagbà láàrin olójà àti olurajà náà.

6 Gégé bí ọ̀kan lára àwọn tí a fòròwálẹ̀nu wò tí so. Ọ̀gbèni Túnjì Abórisàdé tí ó ni ilé isẹ̀ ipolówó 1309 Media ní agbègbè Olúwo ílá ni Basorun ní ilú Ìbàdàn tí so pé, láàárin ọ̀dún 1999 sí ọ̀dún 2006 ni ọ̀n fi kọ̀ isẹ̀ ipolówó ojà lódé ọ̀gá kan tí orúkọ rẹ̀ n jẹ̀ ọ̀gbèni Adémólá Adéníyí nígbà náà. Bákan náà, ni èniyàn tún lè kọ̀ isẹ̀ ipolówó ojà ní ilé iwé gíga Yunifásitì àti ilé iwé gíga Gbogbonise. Tí irú ẹnì tí ó kọ̀ isẹ̀ yíi bá parí ó lè dádúró kó sí ilé isẹ̀ ipolówó ojà tí rẹ̀ tàbí kí ó lọ darapọ̀ mọ̀ àwọn ilé isẹ̀ ipolówó ojà tí ó ti wà nilẹ̀.

sílẹ̀⁷. Èyí fi hàn pé nítóótó àyípadà nílá ni àwọn òyinbó mú bá ọ̀nà ipolówó ojà Yorùbá. Sùgbón kí í ẹ̀ ẹ̀ àwọn ni ó dá ipolówó ojà sílẹ̀ lánwùjọ Yorùbá.

Tíṣọ̀rì Àmúlò

Tíṣọ̀rì ifoju-ihun-a-so-pò-mó-iṣẹ̀lẹ̀-àwùjọ jẹ àkanpò tíṣọ̀rì méjì. Sùgbón kí a tó wo èyí, ẹ̀ jẹ́ kí á wò òhun tí ihun gan-an tí ó jẹ́ kókó nínú tíṣọ̀rì yíi tùmò sí. Ihun jẹ́ àwọn ohun tí èniyàn ẹ̀dà ní ọ̀wọ̀wọ̀ láti lè mú un ẹ̀sẹ̀ pẹ̀lú àwọn ohun miiran (de Saussure 1978). Levis Strauss, onímọ̀ Faranse nípa èrò ìjìnlẹ̀ (antropologist) ẹ̀ àlàyé tó yéké nípa ohun tí de Saussure n gbìyànjú àti sọ lókè yíi. Levis Strauss wí pé ohun tí tíṣọ̀rì ihun n sọ ní pé ẹ̀yọ̀ wóró ọ̀rọ̀ kan yòò ní itumọ̀ kíkún nígbà tí ó bá wà légbẹ̀ ẹ̀ àwọn ọ̀rọ̀ miiran tí a ti jọ̀ mọ̀-ò̀n-mọ̀ hun wón pò, kí àwọn ọ̀rọ̀ nàà lè ran ara wón lówó láti mú itumọ̀ kíkún jáde. Èyí ni pé tíṣọ̀rì ifojú ihun wò ni ọ̀nà láti ẹ̀ ẹ̀ àgbéyèwò pàtàkì ẹ̀yọ̀ ọ̀rọ̀ sí odidi afò/iso kan. Àti ipa tí àkọ̀jọ̀pọ̀ ọ̀rọ̀ kó nínú itumọ̀ tí ẹ̀yọ̀ ọ̀rọ̀ kòòkan ni. Àwọn onímọ̀ tíṣọ̀rì yíi gbà wí pé igi kan ò lè dá igbó ẹ̀ ẹ̀ ni ọ̀rọ̀ tíṣọ̀rì yíi, èyí ni pé itumọ̀ tí a fún àyòlò tàbí iṣẹ̀ kan kí í ẹ̀ nípa ẹ̀yọ̀ ọ̀rọ̀ kan sùgbón pé gbogbo ọ̀rọ̀ tó wà nínú rẹ̀ ní ó fi kún itumọ̀ tí ó mú jáde. Ídí niyí tí de Saussure (1978) fi ti sọ lókè wí pé ihun jẹ́ ohun tí a mọ̀-ò̀n-mọ̀ ẹ̀dà.

Ohun méjì ni ó jẹ́ àwọn onímọ̀ lámèétó lítírèsò lógún nígbà tí a bá n sòrò nípa tíṣọ̀rì ifojú-ihun-wò itupalẹ̀ iṣẹ̀ ọ̀nà ajémọ̀ lítírèsò kan. Àkòkọ̀, itumọ̀ ihun lérèfèè àti itumọ̀ ihun ìjìnlẹ̀. Itumọ̀ ihun lérèfèè ni fifún iṣẹ̀ ọ̀nà aláwòmọ̀-lítírèsò ní itumọ̀ nípa àwọn isòrí ọ̀rọ̀ tí a ẹ̀ àkanpò rẹ̀ láti ilà kan sí ikèjì. Àwọn onímọ̀ bí de Saussure, Levis Strauss, George Lukács, ati bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ ló, ni ó tẹ̀lẹ̀ ilànà yíi nígbà tí tíṣọ̀rì yíi kòkọ̀ bẹ̀rẹ̀ (Sanusi; 2012). Ikèjì ní fifún ihun ní itumọ̀ ìjìnlẹ̀; àwọn onímọ̀ tí ó wà lábẹ̀ èrò yíi gbà wí pé iṣẹ̀ ọ̀nà aláwòmọ̀-lítírèsò yíi kò lè ní itumọ̀ tó péye afi igbà tí a bá tún yẹ ihun itumọ̀ wò mọ̀ ohun tó n sele lánwùjọ̀ tí a fi gbé iṣẹ̀ nàà kalẹ̀ ní kíkún.

Bí ó tilẹ̀ jẹ́ pé ohun tí àwọn méjèjèjì n sọ fẹ̀ yàtò diẹ̀ diẹ̀ sùgbón àwọn itumọ̀ yíi kò lè dárín lóṣòṣò, mọ̀yámí ni wón, èyí tí a lè fi wé owó ẹ̀yọ̀ tó ní orí àti irú. A ò lè yọ̀ orí owó ẹ̀yọ̀ kúrò lára irú owó ẹ̀yọ̀, níná papọ̀ ni. Ní èrò tí àwọn onímọ̀ tíṣọ̀rì ibágbẹ̀pọ̀ ẹ̀dà lánwùjọ̀, wón gbà pé iṣesí tàbí ihùwásí èniyàn kí í ẹ̀ àdání tàbí àdámọ̀ rẹ̀. Sùgbón pé nípa àjọṣepọ̀ rẹ̀ pẹ̀lú onírúurú iṣẹ̀lẹ̀ lánwùjọ̀ ní ó sòkùnfá irú iwà tí a fi n ẹ̀ sọ idámọ̀ èniyàn kan.

Tíṣọ̀rì ifoju-ihun-a-so-pò-mó-iṣẹ̀lẹ̀-àwùjọ̀ ni àmúpọ̀ tíṣọ̀rì méjì, tí ó n sọ nípa bí a ti lè wádíi ihun iṣẹ̀ lítírèsò kan lọ nípa tí tọ̀ pasẹ̀ rẹ̀ lọ sínú àwùjọ̀ tí a ti ẹ̀dà rẹ̀, kí itumọ̀ pípé tó lè bá irú iṣẹ̀ nàà (Adéyemí: 2019). Èyí ni pé itumọ̀

7 . Diẹ̀ lára àwọn ilé iṣẹ̀ ipolówó ojà báiyí ni Afromedia, 1309media, Rod publicity, Lever international services(LINTAS), àti bbl. Ilé iṣẹ̀ LINTAS ni ilé iṣẹ̀ àkòkọ̀ tí ó jẹ́ ilé iṣẹ̀ ipolówó ní ilé Nàijíríà. Lèyìn nàà ni àwọn ilé iṣẹ̀ ipolówó ojà miiran tún dìde bí i Ogilvy Benson and Matter (OBM), Graham and Gill (GCG), àti Grants Advertising, àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ ló.

ìṣẹ̀ lítírésò kan kò pé nígbà tí a bá kàn wo ihun rẹ̀ lásán láti ṣàlàyè rẹ̀ àfi igbà tí a bá túmò ihun ìṣẹ̀ lítírésò yìí ní ibámu pèlú ohun tí ó ń ṣeṣẹ̀ láwùjọ. Adéyẹmí (2019:20) fídí rẹ̀ múlẹ̀ pé onímò Goldmann ni ó fún tíòrì yìí lórúkọ ‘ifójú-ihun-à-so-pò-mò-ìṣẹ̀lẹ̀-àwùjọ-wò’ léyìn tí àwọn onímò benu àtẹ̀ lú ‘tíòrì ifojú-ihun-wo’ pé oní ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ kùdiẹ̀ kudiẹ̀ nínú. Lára rẹ̀ ní pé kò fi ààyè gba ìṣẹ̀lẹ̀ àwùjọ tí ó ṣẹ̀dá ìṣẹ̀ náà nínú itumò lítírésò kan. Èròngbà àwọn onímò ifojú-ihun-wo lítírésò tẹ̀lẹ̀ ni pé tí a bá ti wo ihun ìṣẹ̀ lítírésò kan, ó ti pé tó láti fún ni ní itumò ohun tí ó wà fún láì ṣeṣẹ̀ mú ohun ìta miiran wo inú lítírésò yìí fún itumò rẹ̀. Àṣiṣe yìí ni ó jẹ́ kí Goldmann ṣe àtúnṣe sí tíòrì yìí, pèlú èrò tirẹ̀ wí pé kò sí bí a ṣe lè ṣe itupalẹ̀ ihun ìṣẹ̀ lítírésò láì wo ipa àwùjọ tó ni in nínú rẹ̀ láti fún un ni itumò tó ye. Nítòrí náà, gégé bí Adéyẹmí (2019) ṣe fi èrò Goldmann hàn ní èrò tirẹ̀ pé:

...bí a bá pé onílaákàyè ló kọ ọ, ó ye kí ó fara jọ èhun ibágbépò tó wà láwùjọ. Nítòrí náà, ohun tí lámèétó lè máa wá nínú ìṣẹ̀ lítírésò tí ó bá múnádóko, ni ohun tí ó pè ní ihun àṣewékú (èhun inú ìtàn tí ó bá èhun àwùjọ mu. 22).

Gégé bí a ti sọ lókè tẹ̀lẹ̀ pé ìṣẹ̀lẹ̀ àwùjọ gbọ̀dọ̀ le è farahàn nínú ihun lítírésò tí a ń wò. Ohun tí ó jẹ́ ìrírì ẹ̀nikò̀òkan ló dí odidi ihun ohun tí ó ń ṣeṣẹ̀ láwùjọ lápapọ̀. Ìhùn ìṣẹ̀lẹ̀ yìí ni Goldmann gbàgbó pé ó ṣe pàtàkì sí itupalẹ̀ lítírésò ju kí á kàn wo ihun gbolohun lásán lo (Ògúnṣínà; 2006). Nítòrí náà, ipolówó ojà gégé bí ọkàn lára ẹ̀ka lítírésò alohùn Yorùbá, nígbà tí a bá ń ṣe àtupalẹ̀ ihun rẹ̀, a gbọ̀dọ̀ le è ṣe àwájìnlẹ̀ rẹ̀ dé àfiwé ìṣẹ̀lẹ̀ àwùjọ, kó tó lè ní itumò kíkún.

Ìṣàfihàn Ètẹ̀ Ìdámò Ìrúfẹ̀ Ìpolówó Ojà

Láti ṣe ipolówó ojà kan, ọ̀nà męta ni a lè gbà wo irú ètẹ̀ tí apolówó ló láti gbé ipolówó ojà kan kalẹ̀. Àkòkò, a lè wò ó bọyá ojà tuntun ni. Láti inú èdè tí a bá fi ṣe àgbékalẹ̀ ipolówó ojà ni a ọ̀ò ti mò bọyá ojà tuntun ni tàbí bẹ̀ẹ̀ kọ. Ìpolówó rẹ̀ gbọ̀dọ̀ pe àkíyèsí wa sí ohun kan tí a ọ̀ò tí rí tàbí gbọ̀ rí. Bí àpẹ̀rẹ̀ nínú ipolówó ilé ìṣẹ̀ ‘Abáníṣé, láti ìbẹ̀rẹ̀ ni a ti mò pé ilàna olórin-mò-ìsàré ni wón fi ṣe àgbékalẹ̀ rẹ̀. Láti inú orin ìṣíde ni a ti rí i pé ohun tuntun ni apolówó fẹ̀ ṣe ipolówó rẹ̀:

Orin: Ìre owó wọ̀lé
 Eh ehe eh! Ire owó wọ̀lé
 Abáníṣé l’Olúwa tó kóre wọ̀lú o
 Ire owó wọ̀lé
 Ìsàré: Ìṣòro ọ̀ ní borí wa.
 E ṣámí ẹ̀ẹ̀ẹ̀

Àdùrà l'Èdùmàrè fi n'já ni gbà
 lówò ịsòro ayé eni. Ká lè pé láyé
 Lédùmàrè fi gbé àwọn onímò ịjìnlẹ kan nàrò,
 Pé wọn mọ fàdùrà jagun sẹgun fún takọ tabo.
 Aliháji Abáníşé ló ti kóre wòlú bibà!
 Àwọn onímò tó mọ tewé tegbò, tàdúà dé góngó
 Ịsòro ara èniyàn tó n'fa bí idákólẹ, oyun ojọ pípé
 Ibà pónjú pòntò òun àtògbẹ
 Kò sẹni tó yànpín àgàn wáyé é!
 Àliháji Abáníşé ni o wá kàn, o fòrò lẹ.
 Káláwùràbí ó dá ọ lóhùn kánkán
 K'Ólẹ ayò're ó sọ nínú abiamọ.
 Nńkan burúkú làtògbẹ àgbà,
 Ịbànújẹ lómọ tó pòdún mérénlá tí n' tòòólẹ
 Gbogbo ẹ l'ádùrà káápá ààà
 Ara n' fáájò òò, má şàfira
 Àisàn ò nifi ọ sẹsín.
 Wá á ló bá Aliháájí Abáníşé l'Olúwa
 Eni Èdùmàrè fibi kólófin àdúà hàn.
 Abáníşé l'Olúwa , Olúwa 'gbádúà tààrà ààà.
 Orin: Abáníşé l'Olúwa
 Ó kóre wòlú ooo
 Ire owó wólé

Kikòrè wòlù nínú ipolówó òkè yíi şe itannilólobó pé ohun tuntun ni wón fẹ polowó rẹ. Bẹẹ si ni ipèdè pé Lédùmàrè fi gbé àwọn onímò ịjìnlẹ kan nàrò pé wón mọ fàdùrà jagun sẹgun fún takọ tabo tún şe àfihàn pé bí ịgbà tó jẹ pé ohun tuntun ni tí a ò mọ ní àpolówó yíi n'pe àkíyèsí wa sí ni ojà yíi.

Irúfẹ ipolówó kejí ni ipolówó ajemọ ifigagbága. Gégé bí Yeshin (1998) ti sọ, ipolówó ojà ní ònà ifigagbága ní àgbékalẹ ipèdè láti lè gbé àfayo iwúlò, ịşé àti ànfàní ohun tí ojà tí à n' polówó rẹ n' şe hàn, èyí tí ó mú un yàtò sí àwọn irúfẹ rẹ miiran tí ó ti wà lójà tẹlẹ.

Lamb àti àwọn iyókù rẹ (2011) náà fi kún èrò Yeshin pé idí tí àwọn àpolówó fi máa n' lo ilàna ifigagbága nínú ipolówó ojà ni láti lè ba pe èrò sí ojà kan ju ojà miiran lọ. Nígbà miiran iwúlò ojà tuntun yíi lè má fi bẹẹ yàtò sí tí àwọn irúfẹ rẹ miiran, sùgbón wón a máá tẹnumọ àwọn ohun tí ó lè mú kí àwọn onibààrà tàbí olùgbọ yan ojà tí wón láàyò. Ohun tí àwọn onímò yíi n' sọ ní pé apolówó gbodọ le è lo ète tí ó lóòrìn láti gbé ojà tó n' polówó lárugẹ, kí ó ba à lè mú kí àwọn onibààrà tẹsìwájú láti máa ra irú ojà tirẹ, kí àwọn olùgbọ tuntun náà lè di onibààrà wón. Ohun tí ó dájú ni pé èdè tàbí àwọn ipèdè tí apolówó bá

mò-òn-mò sà jọ ni ó lè mú irú ète yìi wáyé. Fún bí àpẹ̀rẹ̀ nínú ìpolówó omi inú ìgò *Debo*, apolówó rẹ̀ bá yíi:

Ológinní tàjò dé!
 Èyin èkúté ilé ẹ̀ para mọ̀
 Debo oceanised table water dé
 Èyin àdàmòdì omi, ẹ̀ yáá wábi gbà!
 Debo oceanised table water dé!
 Omi tó mọ̀ lóló tí ò lábàwón
 Ó n bẹ̀ nínú ike bẹ̀ ló wà nínú ọ̀rá...

Nínú ìpolówó ojà yìi, ipèdè tí a kéwì lo pé *Oceanised table water dé! èyin àdàmòdì omi, ẹ̀ yáá wábi gbà!* ni ó fi ìpolówó ojà yìi hàn gégé bí ìpolówó tí ó n figagbága pèlú àwọn irúfẹ̀ omi yòókù tó ti wà tẹ̀lẹ̀. Ipèdè pé omi mọ̀ lóló, kò lábàwón jẹ̀ àbùdá tí ọ̀pọ̀ omi inú ìgò máa n ní, sùgbón apolówó yìi gbà pé omi Debo yìi nikan lójúlówó omi.

Ìkẹta ni ìpolówó ojà ní ilàna ìṣàfiwé ojà. Ète kẹta yìi jẹ ọ̀nà tí apolówó máa n gbà lo ipèdè tó sàfihàn kí a máa fi ojà kan wé òmiràn bóyá nípa irísí tàbí iwúlò rẹ̀. Pèlú èròngbà láti le ba à fa ọkàn àwọn onibààrà mọ ojà tí apolówó n gbékalẹ̀. Lamb àti àwọn yòókù rẹ̀ (2011) fi yéni pé nibí ète ìpolówó oja bá yíi, apolówó yòò máa mò-òn-mò ẹ̀ àfàyo àfiwé tó rinlẹ̀, èyí tí ó lè yí irònu àwọn onibààrà sí ojà tí ó n polówó. Nípa lílo àwọn ohun tó mú ojà tirẹ̀ yàtò sí irú ojà kan náà tó ti àwọn ilé isẹ̀ miiran jáde. MacArthur àti Cuneo (2007) ní idí tí àwọn apolówó fi n ẹ̀ eléyíi ni kí àwọn onibààrà le ba à mọ ilé isẹ̀ tí ó wù wón láti bá rajà tàbí bá dòwò pọ̀, pèlú ànfàní tí wón lè rí níbẹ̀. Bí àpẹ̀rẹ̀, nínú ìpolówó Alùpùpù Ajeo Elegant, apolówó kí ànfànni tí onibààrà wón yòò jẹ̀ di mímọ̀ tí wón bá ra Alùpùpù yìi ní ọ̀dọ̀ wọn, èyí tí kò sí ní ilé itàjà miiran.

...kò o yá lọ ra Ajeo Elegant tirẹ̀ lóni
 Kó sáré gba sítófù idáná àti kilípà ìgerun lèsèkésè
 Ọ̀dọ̀ àwọn alágbàtà Boulos enterprises ti a fi àṣẹ̀ fún ni ó ti rí irà...

Nínú irú ìpolówó bá yíi, apolówó mọ̀ pé àfikún ànfànni nìkàn ló lè mú kí onibààrà yà sí ojà tí ó n polówó, idí nìyí tí ó fi tẹ̀númọ̀ èrè tí oní bààrà yòò jẹ̀.

Ìtúpalẹ̀ Ète Ìfèdèyàwòrán nínú Ìhun Ìpolówó Ojà Lóri Rédìò

Àkíyèsí tí a ẹ̀ ni pé èyí kó wù kó jẹ̀ kí á lò gégé bí ète láti gbé ìpolówó ojà jáde, ọ̀nà tí a gbà lo èdè gan-an ni ó lè sàfihàn irú ìpolówó tí àwọn onibààrà yòò yàn láàyò. Èdè tí a polówó lò ni yòò mú kí olùgbò rí ohun ti apolówó n sọ

kété kété, bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé orí rédíò ní ó tí gbọ̀ ipolówó ojà náà. Èyí tùmò sí pé apolówó lè lo èdè gégé bí ètè láti ya àwòrán sínú àwọn olùgbọ̀ rẹ̀ nípa ohun tí ó n ẹ̀se ipolówó fún. Nínú àwọn ipolówó mejo tí aṣàyàn nínú iṣe yíí, àwọn èdè tí apolówó fi yàwòrán inú níwònyí.

Nínú ipolówó omi Debo lókè, ipèdè àkókó tí a fi bèrè ipolówó omi yíí gan-an ní ó ẹ̀se àfihàn ètè yíí, nítorí ó pe àkíyèsí wa sí ohun tí ó jẹ̀ mó irírí àwùjọ nípa omi inú ìgò.

Ológinní tàjò dé!
Ekuté ilé ẹ paramó.

Ìpèdè òkè yíí jẹ̀ **òwe** tí ó jẹ̀ ọkan lára èròjà alohùn tí a ti mẹnubà lókè. Òwe yíí jẹ̀ ètè tí apolówó lò láti fi yàwòrán sí ojú inú àwọn olùgbọ̀ nípa pàtàkì ojà tí ó n polówó. Ní àwùjọ Yorùbá pàtàkì ní wọn ka ẹranko ológinní sí nínú ilé. Ológinní náà ní àwọn ẹ̀yà kan tún máa n pè ní ológbò, èyí ní ẹranko tí ó lè bá èniyàn gbé inú ilé láìṣe ẹni ní ìjàmbà kankan sùgbón tí ó lè pa ekuté kí ó sì jẹ̀ ẹ. Nígbà tí ekuté jẹ̀ ẹranko tí máa n gbé inú idòtí tàbí orí àkítàn láti sa idòtí jẹ. Nígbà tí ekuté bá fi ráyè wọ inú ilé kan láti ipaṣe idòtí nínú irú ilé náà, ológinní ní ó lè kápá ekuté bèẹ̀ pátápátá. Nítorí oúnjẹ ológinní ní ekuté. Ní ilé tí ekuté bá ti n yọ wọn lenu, wọn gbà wí pé àìsí ológinní níbẹ̀ ní ó fà á. Nítorí pé apajẹ ní ológinní máa n pa ekuté ilé. Èyí gan-an ní irírí àwùjọ tí a fi èdè hun sínú ipolówó yíí. Nítorí náà, àwòrán nípa irírí ajemójú tí àwọn olùgbọ̀ ti lè rí nípa onírúurú omi inú ìgò ní apolówó lo òwe yíí láti yà. O fi n yé wọn nípa ipèdè yíí wí pé ti omi Debo èyí tó dúró fún *ológinní* yàtò sí irírí ajemójú wọn nípa àwọn àdàmòdì omi inú ìgò miiran èyí tí ó dúró fún *ekuté*.

Bákan náà nínú ipolówó ojà ọ̀lìl Vital 200SD, apolówó ló òwe isalẹ̀ yíí láti fi yàwòrán inú sí wa lókàn nípa ẹ̀sise àfíwé ojà rẹ̀ pèlù àwọn irúfẹ̀ rẹ̀ yòókù:

..È wòó, kókó legun iyán
Sùkù legun àgbàdo
Ká sòrò, ká bá a bèẹ̀
Niyi omọ èniyàn...

Nínú àpẹrẹ̀ òkè yíí, itumò tó ní lè má tètè yé wa ní ibèrè, láí jẹ̀ pé a wo ohun tí apolówó fẹ̀ fi òwe yíí yàwòrán rẹ̀ sí wa lókàn. Ní àwùjọ Yorùbá ká sòrò ká sì báa bèẹ̀ jẹ̀ ara iwà omolúabí, nítorí náà, apolówó yíí kókó fi ijẹ omolúabí rẹ̀ múlẹ̀ nípa òwe onígbolóhùn ijẹhen⁸ yíí. Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé iwà kí í ẹ̀se ara àwòrán inú tó fi imọ̀silára mārùn-ún hàn gégé bí Diyanni tí so, sùgbón èyí wà lábẹ̀

8 Òwe onígbolóhùn ijẹhen ní àwọn òwe tí itumọ̀ gbólóhùn rẹ̀ jẹ̀ èyí tí a ẹ̀dà nípa ilàna ohun tí a ka gégé bí òtító, tí kò lè má rí bèẹ̀ lánwùjọ.

ajẹmó-iwà-isan-ara ti Preminger àti àwọn akẹgbẹ rẹ (1974). Apolówó kókó ya àwòrán àwọn tí a mó gégé bí omolúabí lówùjọ sí wa lókàn, àti ohun tí ó jẹ iyì fún wọn, lẹyin nàà ni ó wa sọ irírí rẹ fún wa láti lè mọ ipa tí ojà tí ó n polówó kó nínú irírí rẹ.

Ó tó bí i odún mḕdógún tí mo ti n ṣiṣe mótò bọ.

E wòò,

kókó legun iyán

Ṣùkù legun àgbàdo

Ká sọ̀rò, ká bá a bẹ̀e

Niyi omọ eniyàn

Láti igbà tí n ti ṣiṣe mótò

Oríṣíríṣíí ẹ̀njìnni oìlì ni mo ti lò lóòtótó

Ṣùgbón ọ̀tò lorin Vital 2000SD tí ilé isẹ Amasko

Nigeria Limited n pọn jáde.

Ète ifèdèyàwòrán àkókó yìi ni láti mú kí àwọn olùgbó ní igbàgbọ nínú ohun yòowù tí apolówó fẹ sọ. Ara ète èdè tí apolówó tún lò láti gbé ipolówó yìi kalẹ̀ ni ṣiṣe àfihàn apolowó gan-an gégé bí akòṣẹmọṣẹ atókòṣe tó jẹ omolúabí eniyàn. Gégé bí o ti jẹ ara iwà àwọn oniṣe ọwọ kan lówùjọ láti má maá fi òtítító inu ṣiṣe. Apolówó yìi jẹ kó di mímọ pé lóòtótó ni òun ti lo oríṣíríṣíí ẹ̀njìnni oìlì láti fi ṣiṣe sùgbón pé isẹ ti Vital2000SD yàtò gédégbé. Híhun ipèdè òwe yìi síwájú ni ète láti fi ọkan àwọn olùgbó balẹ̀ nípa ohun tí wọn mọ láti ṣàlàyé ohun tí wọn ò mọ fún wọn.

Ìfírógbóyeyo jẹ ara ọ̀nà èdè tí apolówó lò nínú ipolówó ilé isẹ Balinga Rentals láti le bá fi yàwòrán inu sọkàn àwọn olùgbó.

Moyinọ́lá: Bòdá mi, ọ̀rò ló wá rí báyìi o.

E wo àwọn àlẹ̀jò mi bí wọn ṣe n *ro sorooso* yìi...

Àwòrán inu ajẹmójú ni apolówó fi èdè rọ níbí yìi. Èni tí ó bá ti lọ sí ibi ináwó ojú agbo ní àsikò òjò ní yòò ní imọ̀silára àwòrán ojú inu tí apolówó n fi àyolò òkè yìi sọ nínú ipolówó ilé isẹ Balinga tí wọn n pèsè tẹ̀nti igbàlòde tí kì í dójú tini yìi. Ìpèdè tí apolówó lò láti fi yàwòrán inu gan-an ni *ro sorooso*. Ó jẹ kí a fi ojú inu ya àwòrán bí omi tí máa n ro sílẹ̀ lára aṣo nígbà tí òjò bá pa ni. Apolówó mọ-ọ̀n-mọ lo ète yìi láti jẹ kí àwọn tí ó n gbọ ipolówó nàà lè máa fi ojú inu bá isẹ̀lẹ̀ nàà lọ. Páápáá bí itijú Moyinọ́lá tí òjò pa àwọn àlẹ̀jò rẹ yòò ṣe tó. Èyí wáyé nítorí pé ipolówó orí rédiò ni, tí a ò sì ní àh̀fàní láti rí àwọn àlẹ̀jò tó wá lójú agbo ayeṣe nàà. Isẹ̀ tí ète yìi n jẹ ni láti mu kí èni tí ó bá fẹ̀ ṣe ináwò wá gba tẹ̀nti tí kì í dójú ti èni lódò Balinga. A tún rí àpẹ̀rẹ̀ ilo ifírógbóyeyo gégé bí ète ifèdèyàwòrán nínú ipolówó Gbò̀ngàn Sablak.

...Generating plant tó mólẹ *rokoso*
 Agàgà ààyè igbòkò sí tó lọ *sùà*
 Pẹlú igbàgede ìnajú tó pọ *falalu*...

Nínú ihùn ipolówó yíi a rí àwọn ipèdè yíi, *rokoso*, *sùà*, *àti falalu èyi tí a* lò láti fi yàwòrán irísí *gbòngàn Sablak* sí àwọn olùgbọ lókan. Mímọ *rokoso*, lílọ *sùà* àti pípọ *falalu* jẹ àwọn ifèdèyàwòrán ajemójú. Wọn lò àwọn ipèdè yíi láti ran àwọn tí ó bá fẹ lo gbòngàn yíi fún ayeyẹ lówọ láti mọ bí ibẹ ẹe tóbí sí, níwọn igbà tó jẹ pé ipolówó orí rédiò ni. Író *rokoso* yíi ni wọn fi şàlàyé pé iná tí wọn ẹe yíkà gbòngàn nàà mólẹ dáràdára, *rokoso* yíi ni a lè lo ojú inú wa láti fi sòdiwọn bí imólẹ àwọn iná gbòngàn yíi ti tó. Apolówó yíi mọ pé ara isòro tí àwọn gbòngàn igbàlódé lówùjọ lóde òní máa n ní ni ààyè igbòkò sí, nitorí nàà ó lo író *sùà* (èyí tí ó jẹ író tí a fi máa n şapèjúwe ohun tó tereré, tó sì gùn) láti sọ bí ààyè igbòkò sí Sablak ti ẹe pọ tó. Bákán nàà ní ó tún şapèjúwé bí ibi ìnajú gbòngàn nàà ẹe pọ tó, tí ó sì lo író *falalu* láti yàwòrán bí ó ẹe fẹ sí. Apolówó mọ-ón-mọ ẹe àşàyan àwọn ipèdè yíi ni láti lè mú kí oye àwọn olùgbọ rẹ kún nípa ànfàni tó wà nígbà tí wọn bá lo gbòngàn yíi fún ayeyẹ wọn.

Nínú ipolówó *omi Debo* ipèdè miiran tí ó tún fi ète ifèdèyàwòrán hàn ni *Omi tó mọ lóló tí ò lábàwọn*. Inú ipèdè yíi *lóló* ni ònà èdè ifirógboyeyọ tó wà nibẹ. Ifèdèyàwòrán ajemójú sí ni. Èyí wáyé nípaşé irírí àwùjọ nípa àwọn omí kan tó jẹ pé tí a bá yẹ wọn wò dáràdára tí a oò máa rí awọn idótí kékèké nínú rẹ sùgbón apolówó yíi n fi dá àwọn olùgbọ rẹ lójú wí pé bí àwòrán omi tó mọ lóló ẹe máa n rí ni omi Debo ẹe mọ lóló láilábàwọn.

Àfiwé tààrà tún jẹ ọkan lára ònà isowólò èdè tí apolówó máa n lò gégé bí ète ifèdèyàwòrán. Nínú ipolówó Balinga Rentals àti Gbòngàn Sablak a rí àfihàn ète yíi.

Hẹn in, iwọ Moyinlọ şebí mo rànşé sí ọ níjọ kinní àná. *Tẹẹ múra kankan bí alágbàgún ògì*.

Mo ní kí ẹ jẹ ká sọrọ pé bóo láti ẹe yanjú ọrọ Tẹnti, wí pé mo ti bá Balinga sọrọ...

Ìpèdè *Tẹẹ múra kankan bí alágbàgún ògì nínú àyọlò ipolówó òkè yíi jẹ ifihàn ifèdèyàwòrán ajemójú/iriran inú*. Ní àkókó apolówó yíi ẹe àgbékalẹ isẹlẹ yíi ní ilàna tó bá isẹlẹ àwùjọ lọ, tó fi jẹ pé ọpọ àwọn tí ó bá n gbọ ipolówó yíi ni ó lè kókó máa fi ojú inú wo bí isẹlẹ yíi ẹe şelẹ. Lẹkeji, ó lo àfiwé tààrà *bí alágbàgún ògì* láti yàwòrán iwà agídí tí Moyinlọ àti àwọn yoókù rẹ ẹe nígbà tí bàbà olórí ẹbí yíi bá wọn sọrọ nípa tẹnti gbígba. Apolówó yíi lo ipèdè àfiwé tààrà yíi láti ẹe àpèjúwe bí agídí Moyişlọ tí ẹe jọ ti bí i ẹni tí a gbà wá bá ni gún ògì tí ó wá tẹra mọ ògì gígún nàà débí pé gbogbo ọrọ tí

à n bá a sọ, kò fi etí sí i mó. Èyí ni pé ẹni tó bá ti rí bí Alágbàgún ògì ẹe máa n múra kankan mósé yóò lè mó bí Moyinlára ẹe múra sí bàbá yíi nípa ọ̀rò Tẹ̀ntí tí wọn fẹ̀ gbà yíi láì gbọ̀ àlàyé rẹ̀.

Lílo àfiwé tààrà láti fi ète àwòrán inú yíyà hàn tún jẹ́ jáde nínú ìpolówó gbòngàn Sablak, nibi tí apolówó ti lo ó láti fi ẹ̀pẹ̀júwe bí gbòngàn Sablak ti rí.

...tó rẹ̀wà bí i Ààfin ọ̀ba.

Ète ifèdèyàwòrán ajemójú/iríran náà ni apolówó tún ẹ̀múlò nínú ipèdè àfiwé tààrà òkè yíi. Ohun tí apolówó yíi fẹ̀ kí àwọn olùgbọ̀ lo ojú inú wọn láti wò níbí yíi ni irírí bí ààfin ọ̀ba ẹe máa n rẹ̀wà tó. Kí wọn wá fi irírí yíi ya àwòrán nípa lílo ojú inú wọn wo bí gbòngàn Sablak náà ẹe rí. Àmò-ọ̀n-mò lo apolówó orí rédiò ni èyí nítorí tí ó bá jẹ́ pé lórí ọ̀nà ìpolówó mìíràn tí apolówó ti ní àhàn láti rí gbòngàn yíi sójú ni, irú ọ̀nà èdè yíi lè má jẹ́ jáde. Apolówó n lo ète ifèdèyàwòrán ajemójú yíi láti fi fa àwọn èniyàn àwùjọ̀ mọ̀ra láti wá gba gbòngàn náà fún gbogbo aye ẹe tí wọn bá fẹ́ ẹe.

Nínú ìpolówó ilé iṣẹ́ Abbey Lincon tí wọn n ta àwọn ohun èlò ikólé náà, apolówó tún lo àfiwé tààrà níbẹ̀ láti fi yàwòrán ilé-iṣẹ́ kan sí wa lókàn:

...ọ̀rẹ̀, kí lo họ bó tó o wá dapá lẹ̀ bí i ọ̀pẹ̀ tíná mú.

A ọ̀o rí pé nígbà tí èniyàn bá gbìyànjú nńkan tí tí kò bó sí i, ó lè mú irẹ̀wẹ̀sí bá ọ̀kàn èniyàn. Èyí ni ó selẹ̀ sí Kafintà yíi, tí kí i rí èrè léyìn tó bá ẹ̀ṣẹ́ tan, nítorí àwọn irinṣẹ́ tí kò dára tí ó máa n rà. Àlàyé bí irẹ̀wẹ̀sí ti ẹe bá Kafintà yíi ni apolówó ẹe àkàwé rẹ̀ pẹ̀lú igbà tí iná bá mú igi ọ̀pẹ̀. Dídara sílẹ̀ igi ọ̀pẹ̀ tí iná mú ni apolówó fiwé bí arákúnrin yíi ẹe dapá sílẹ̀. Apolówó sì n lo ihun ipèdè yíi láti fi sọ fún àwọn olùgbọ̀ wọn pé kí wọn máa wá ra àwọn ohun ikólé lódò wọn lówó tí kò ga ju ara lọ, tí iṣẹ́ tí wọn bá ẹe kò sí ní mú irẹ̀wẹ̀sí bá ọ̀kàn wọn nítorí wọn yóò rí èrè jẹ́ níbẹ̀.

Àṣọ̀rẹ̀gèé tún jẹ́ ara ète ifèdèyàwòrán tó jẹyọ̀ nínú àwọn àṣàyàn ìpolówó yíi. Àpolówó tún máa mò-ọ̀n-mò ẹe àṣòdùn àwọn ipèdè inú ìpolówó kan láti lè ba à jẹ́ kí àwọn olùgbọ̀ lè máa fi ojú inú bá ìpolówó náà lọ. Nínú ìpolówó ilé iṣẹ́ Balinga Rentals a rí àfihàn yíi:

Àgbábiáká: Háà! Ooró o!

Ìkúnlẹ̀ abiamọ̀ o!

Atégùn ti gbé tẹ̀ntí àwọn àntí Morí lo

Kódà àwón méjọ̀ ni wọn ẹ̀bú lórí ara wọn.

Gbogbo àga tí wọn gbà pọ̀nhín lẹ̀ṣẹ̀ rin

Àwòrán àwọn ohun tí apolówó yíi mò pé ó ẹ ẹ kí àwọn olùgbò tí rírí ni tó fihàn pé ifèdèyàwòrán ajemójú/írírán ni. Şùgbò kí olùgbò le ba à ní òye ohun tí ó n sọ dárádára, ó gbiyànjú láti ẹ afíkún işèlè náà. Bí òjò bá tiẹ ká téní lẹ lójú agbo, iyen lè şelè şùgbò àşodùn ni pé èniyàn méjọ şubú lóri ara wọn lẹkan náà. Nígba tí kí í ẹ pé ogun wọ ilú tí àwọn èniyàn n sá àsalá fún emí wọn. Èkejì èwè, kò sí bí àga ẹ le má dára tó, kí gbogbo àga tí èniyàn gbà fún ináwó sí kán tán lójú agbo kan lójó kan náà. Apolówó lo àwọn ihun ipèdè yíi láti figagbága láarin oja tiẹ àti àwọn irufé rẹ miiran ni, ó fẹ kí a mó fi işèlè náà ti burú tó.

Akanlò-èdè tún jẹ ọkan lára ète ifèdèyàwòrán tí àwọn apolówó tún nínú ipolówó orí rédìò. Èyí ni a rí afhàn rẹ nínú ipolówó ilé-işè Abbey Lincon.

Kafintà: ... Mo ti hó bó
 ...Òrẹ wa, işè tí mo şeşè parí mò ni in,
eran yowó mó mi lówó, kódà mo gbá a tá.

Nínú ipolówó òkè yíi, apolówó fẹ kí a mó irú işòro tí Káfintà yíi n là kojá, nítorí náà, ó ẹ afíwé rẹ pèlú àkanlò èdè tí èniyàn bá họ nńkan bó. Èyí ni pé tí èniyàn bá n fi owó jẹ ara títi tí ejè fi jade. Èyí tí ó tùmò sí pé káfintà yíi ti pé ó ti dárán nípaşè pé ó ti jẹ gbèşè nídií işè tí ó gbà. Ihun àkókó yíi lè má fẹ ní itumò sí olùgbò afh iğba tí a bá tó dé itàkuròşò kèji, níbi tí ó ti wí pé “*eran yowó mó mi lówó, kódà mo gbá a tá*, ni a tó mò wí pé bí i iğba tí ó fowó şofò nídií işè tí ó gbà kẹhin ni, nítorí kò rí èrè kankan níbè.

Àwọn apolówó tún máa n şàmúlò ipèdè afarajọ ihun ọfò nínú ipolówó láti fi yàwòrán ohun tí wón n fi ipolówó náà sọ sí ọkan àwọn olùgbò. Nínú ipolówó Bentos paracetamol:

Omi níi poró iná
 Òjò níi poró ọgbelè
 Bentos paracetamol Tablet ni a gbádé fún

Ihun irufé ọfò kan tí a mò sí ọfò onígbólóhùn ijẹhen⁹, ni apolówó yíi lò. Apolówó yíi mò-òn-mò lo ipèdè yíi nínú ihun ipolówó yíi ni láti lè báa ya àwòrán inú sí ọkan àwọn olùgbò bí òògun Bentos yíi ti lágbara tó láti bá ohun tí a bá lò ó fún wí. Nítorí ará işèlè àwujọ tó fẹşè múlè tó sì jẹ òótó ni pé omi ní a fi n pa iná, tí òjò bá sì ti kan ilẹ yòò pa erukù mò ilẹ ni. Èyí jẹ àwòrán inú ajemójú/íríran, nípaşè írírí àwòrán ohun tí a lè fojú rí yíi ni wón ti ẹ fi

9 Nínú Ògúndèji (1991:51) ó şáláyè ọfò ijẹhen pé ni àwọn ọfò òótó tí ó wà nínú itums gbólóhùn náà dúró lóri àkiyèsí bí nńkan ti máa n rí gan-an.

yàwòrán inú nípá bí òògùn yíi yòò tí ṣiṣẹ́ sí nínú ara ẹ̀ni tó bá ló ó. Èyí ló mú kí apolówó yíi mò-òn-mò hun ipèdè ajemófò yíi sí ibèrè ipolówó yíi.

Àgbáloḡbábò

Nínú iṣẹ́ yíi a rí i pé ipolówó ojà ẹ̀ pàtàkì. Bákàn nàà, ni a rí i pé àwọn apolówó ẹ̀sábà máa n lo ihun iṣewékú nínú àmúlò èdè wón. Nínú ipolówó méjò tí a lò àwọn ọ̀nà-èdè ajemó-ifèdèyàwòrán jé ètè tí apolówó lò láti mú àwọn òsunsùn afò lókàn nípá ipolówó rẹ̀. Ní pàtó àwọn ifèdèyàwòrán ajemójú/íríran ni àwọn apolówó orí rediò ẹ̀sábà máa n ẹ̀sámúlò rẹ̀ jùlọ́ gégé bí ó ti hándé nínú àwọn ipolówó tí a gbéyèwò. Èyí mú kí ipolówó orí rediò rinlẹ̀ ju ti amóhùn-máwòrán lọ. Àwọn ilò-èdè tí a rí fàyo nipaṣe ètè ifòròyàwòrán ajemójú/íríran nínú àwọn ipolówó yíi ni òwe, àfiwé tààrà, àsorégèé, ifirògbóyeyo, àkanlò-èdè àti ọ̀fò. Lára ohun tí a tún rí fàyo nínú iṣẹ́ yíi ni pé, oríṣíríṣii àkóónú àti kókó ipolówó ojà hándé dáradára nítorí ètè ifòròyàwòrán èyí tí apolówó lò.

Ní ikádíí, iṣẹ́ yíi fidí rẹ̀ múlẹ̀ pé kò sí bí a ti lè lo ètè ipolówó ojà tó láí jé pé èdè tí a oò lò gbọ̀dò jé àmò-òn-mò ẹ̀ se àtòjò rẹ̀. Ó tún hánde nínú iṣẹ́ yíi pé ètè ifèdèyàwòrán ajemójú ẹ̀ pàtàkì sí ipolówó orí rediò, èyí tí a ti fidí rẹ̀ múlẹ̀ nínú àwọn ihun èdè àwọn ipolówó ojà yíi. Ìdí nìyí tí iṣẹ́ yíi fí n dábaá pé kí àwọn apolówó ojà lédè Yorùbá máa wá ẹ̀kọ́ kún ẹ̀kọ́ nípá oḡbón àtínúdá oníṣẹ́ ọ̀nà lítírésò Yorùbá àti ẹ̀dá èdè lólókan-ò-jòkan. Bákàn nàà, a tún dá a lábáá pé kí á dín àmúlù málà èdè lílò kù nínú ipolówó ojà tó bá jé ti Yorùbá nítorí pé èdè Yorùbá kún fún ọ̀pò ètè ọ̀nà-èdè òun ẹ̀wà èdè tó lè wa kókó èrò wón gúnlẹ̀ láisò Gẹ̀sì.

Àwọn Ìwé Ìtókasi

Adebajò, O.O. *The Literary Works of Early Yorùbá Writers (1848- 1938)*. An Inaugural Lecture.

Aḡo-Ìwoye: Oḡlabisi Ónabanjo University. 2007.

Adeyemi, L. *Tiòrì Lítírésò ní Èdè Yorùbá*. Nigeria: Shebiotimọ Publications. 2019.

Akangbe, C.A.. *History, Production and Content of Atòka Photoplay Magazine*. Unpublished doctoral Thesis, Ìbàdàn: University of Ìbàdàn. 2014

Ajibádé, M.I. *Language, Style and Nationalism in Selected Writings of Láwuyi Ógúnníran*. M.Phil Disseration, Ìbàdàn: University of Ìbàdàn. 2016.

Crystal, D. *The Cambridge Encyclopedia of Languages*, Cambridge: Cambridge University Press. 1987.

De Saussure, F. *Course in General Ligusitics*, London. 1978.

Diyanni, R. Literature, reading fiction, poetry, and drama. In *Ashford Custom 6th Edition*, Pp 778-795. New York: McGraw-Hill. 2007.

- Hair, P.E.H. *The Early Study of Nigerian Languages; Essays and Bibliographies*. England, London: Gregg Revivals. 1994
- Khader, K.T. Definition of Stylistics. Retrieved Online on August 7, 2020 @ <http://site.iugaza.edu.ps/kkxader/files/2011/10/History-of-STYLE-1.pdf> 2011.
- Lamb, C.W., Hair, J.F., McDaniel, C. *Marketing*. USA. South-Western Cengage Limited. 2011
- Leech, G.N. *A Linguistics Guide to English Poetry*. London: Longman Book Limited. 1969.
- McArthur, K. and Cuneo, A. Comparative Advertising Effectiveness in Different National Cultures. *Journal of Business Research*, 55, Pp 907-913. 2007.
- Ògúndèjì, P.A. *Introduction to Yorùbá Oral Literature*. Ìbàdàn: University of Ìbàdàn Centre for External Studies. 1991.
- _____. *Yorùbá Drama 1*. Ìbàdàn: University of Ìbàdàn Centre for External Studies. 1992.
- Ògúnṣínà, B. *The Development of Yorùbá Novel*, Ìbàdàn: Gospel Faith Mission. 1992.
- _____. *Sociology of the Yorùbá Novels: An Introduction*. Ilorin: Integrity Publications. 2006
- Olátéjú, M.O.A. Language and Style (-Listics) in Literary and Routine Communication: The Yorùbá Example. *An innugural lecture at the University of Ibadan*. Ìbàdàn: Ìbàdàn University Press. 2016.
- Olúsayo, O. àti Kóládé.A. Àkànlò Èdè Ayàwòrán Nínú Lítírésò Yorùbá. Ìbàdàn: Standout Publications. 2011.
- Ònàoláṣò, S.O. Àmúlò èdè Yorùbá fún Gbígbe ètò sí Afẹ́fẹ́ lóri Tẹ̀lídísàn NTA Ìbàdàn. Iṣẹ́ Àkànṣe B.A. Ìbàdàn: University of Ìbàdàn. 2018.
- Òpẹ̀fẹ̀yítímí, A. *Tiṣọ̀rì àti Iṣowólò-èdè*. Ilé-Ifẹ̀: Department of Linguistics and African Languages, Obafẹmi Awólówò University. 2011.
- Raji.S.M. *Ìtupalẹ̀ Èdè, Àṣà, àti Lítírésò Yorùbá*. Ìbàdàn: Fountain Publication. 1993.
- Salawu, A. Stunted growth: an exploration into the failures of African language newspapers, Imvo Zabantsundu in focus. *Ecquid Novi: African Journalism Studies*, 34(2): 73 – 92. 2013b.
- Sanusi, I. Structuralism as a Literary Theory: An Overview. In *AFRREV LALIGENS: Journal of Language, Literature and Gender Studies*. Vol 1 (1) : 124-131. Ethopia, Bahir Dar. March, 2012.
- Widdowson, H.G. *Practical Stylistics*. Oxford: Oxford University Press. 1992.
- Yeshin, A. *Marketing Communications Strategy*. London: Oxford Butterworth – Heinemann. 19

Àsomọ: Àtẹ Àwọn Abẹ̀nà Ìmọ

ORÚKỌ	OJÓ ORÍ	AKỌ/ABO	ÀDÍRÉSÌ IBI-IṢÉ
Basiru Giwa	45	Akọ	Rédíò Amúlùúdùn, Moniya, Ibadan
Musíbau Yusuff	36	Akọ	Ilé iṣé rédíò Nàjíríà Dùgbè, Ìbàdàn
Túnjí Abóriṣàdé	43	Akọ	Ilé iṣé ìpolówó B1309 Media, Baṣorun, Ìbàdàn.